

***THE DOBRUDJAN GERMANS – AN ANTHROPONYMICAL APPROACH IN THE
CONTEXT OF THE DOBRUDJAN ONOMASTICS***

Anca Sîrbu

Senior Lecturer, PhD, Constanța Maritime University

Abstract: People's interest in names is very old, also on account of the special features and values of anthroponyms in relation to the rest of the lexicon of a language. The structure of the onomastic material in a region reveals the fact that, although the linguistic aspect is their main goal, researchers should also consider the historical, geographical, sociological and ethnographic elements as well.

German names in the Dobrudjan onomastics appeared in the context of the colonization of Dobrudja, which took place in the second half of the 19th century, following the emigration of the Germans to the East at the end of the 18th century after the Napoleonic wars. At a Dobrudjan level, onomastic studies are quite limited in number. This article gives a brief review of the available German and Romanian anthroponymy research, relevant in the context of analyzing the names of the Dobrudjan Germans.

Keywords: German anthroponymy, Romanian anthroponymy, Dobrudjan onomastics, Dobrudjan colonization

Articolul de față urmărește o prezentare a cercetărilor antroponimice a numelor de familie din Dobrogea, cu accent asupra elementelor germane din onomastica dobrogeană. Având la bază teza de doctorat a autoarei cu tema *Elemente germane în onomastica dobrogeană*, publicată ulterior în cartea omonimă, articolul oferă o privire de ansamblu asupra cercetărilor de onomastică de referință, un material documentar practic pentru cei preocupați de onomastică, în general, și de antroponimia dobrogeană, în particular. „O privire de ansamblu asupra onomasticii relevă importanța acestei discipline în formarea unei imagini mai precise asupra evoluției culturii materiale și spirituale din viața unui popor, onomastica putând oferi date complementare asupra diverselor aspecte din viața social-economică (agricultură, ocupații, meșteșuguri, comerț etc.), cunoștințe de natură etnografică, demografică, istorică, precum și informații asupra facturii psihice a unui grup social și chiar a unui popor”. (Sîrbu – *Elemente*, p. 5)

Germanii dobrogeni s-au stabilit aici după trecerea lor prin Polonia spre sudul Rusiei, chemați pentru colonizare de către Ecaterina a II-a. La data de 22 iulie 1763, aceasta a semnat un manifest, invitând germanii să emigreze și să lucreze pământul în Rusia, asigurându-i că își pot menține limba și cultura. Germanilor li s-au promis drepturi speciale ca grup, drepturi ulterior revocate, atunci când nevoia de a încorpora tineri în armata Rusiei a crescut în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Germanii, care nu simțeau nicio obligație față de Imperiul Rus, au emigrat pentru a evita recrutarea. Prin urmare, ei și-au ales o nouă destinație de exod, la început Principatele Române, apoi Dobrogea. Astfel, după doi ani de peregrinări, primii coloniști au venit în nordul Dobrogei prin Sulina - Tulcea, ajungând să se așeze până în sudul Dobrogei. Colonizarea s-a desfășurat începând cu 1840, iar prima așezare de germani catolici din Dobrogea a fost satul Malcoci. În special familiile tinere au fost tentate să-și schimbe locul de așezare și să își reconstruiască existența într-o altă țară, cu teren agricol mai ieftin la acel moment și cu

posibilități mai mari de dezvoltare economică, mai ales după 1877, când Dobrogea a trecut sub administrație românească.

Imigrarea germanilor în Dobrogea s-a făcut în trei etape: în prima etapă, 1840-1856, au înființat colonii în Malcoci, Tulcea, Măcin, Acpunar, Atmagea, Cataloi și Ciucurova; în cea de-a doua etapă, între 1873 și 1883, au întemeiat colonii în Cogeaalac, Tariverde, Fachria (Faclia), Caramurat (M. Kogălniceanu), Colelia, Anadolchioi - Constanța, Ortachioi și Cogeaalia; a treia perioadă, cea mai scurtă, de altfel, 1890-1891, a marcat colonizarea de către germani a localităților Sarighiol (Albești), Cobadin, Mangalia, Sofular (Credința), Alakap (Poarta Albă), Omurcea (Valea seacă), Palazul Mare, Techirghiol, Murfatlar (Basarabi) Osmangea și Viile Noi.

Migrația germanilor spre Dobrogea a fost de natură secundară. Astfel, „germanii dobrogeni au fost singurul grup etnic german de pe teritoriul României care nu s-au așezat pe aceste pământuri venind direct din Germania” (Toma - *Contribuția*, p. 49), ci din alt spațiu colonizat de germani, respectiv din Basarabia și Rusia de Sud. Timpul a demonstrat ulterior că prezența germanilor în Dobrogea s-a dovedit a fi benefică din perspectiva modernizării acesteia. „Străzi extrem de largi, de dimensiunea unor adevărate bulevarde, curți încăpătoare pentru locuință și acareturi, trotuare, flori în curte și la ferestre - iată elemente de civilizație care i-au influențat pe tătarii și pe românii din comună. [...] Au adus mașini și unelte agricole care au schimbat randamentul agriculturii, practicate până atunci într-un chip destul de înapoiat: semănători, batoze, cositoare... Au adus cai speciali de tracțiune dintr-o rasă robustă, neobișnuită până în acei ani. Însă mai presus de orice, [...] au adus cu ei crezul în valori fundamentale pentru colectivitățile umane: cinstea și corectitudinea, respectul pentru cuvântul dat.” (Mihalcea; *Moise - Un episod important*, p. 98)

Prezența germanilor în Dobrogea s-a sfârșit abrupt în 1940, prin Convenția încheiată între România și Reich-ul german, prin care locuitorii de etnie germană au fost repatriați în țara de unde plecaseră înaintașii lor. Germanii dobrogeni au meritul de a fi reușit să transforme localitățile dobrogene în comunități înfloritoare. De asemenea, fiind preocupați de educația celor tineri, s-au îngrijit ca școala și biserica să dețină un loc însemnat în viața comunității, susținându-le financiar. Astfel, serviciul religios era uneori ținut în case particulare, iar învățătorii erau, parțial, membri ai clerului. Ei au reușit să își păstreze identitatea națională prin continuarea practicării obiceiurilor, a învățământului și lecturilor în limba maternă și fiind membri de vază ai societății în care trăiau, căutând totodată să se integreze de la început în spațiul românesc și să participe la dezvoltarea Dobrogei.

Atingând onomastica germană din Dobrogea doar tangențial, dar de o valoare fără echivoc pentru istoria germanilor dobrogeni, cartea lui Horia Stinghe, *Despre germanii din Dobrogea*, Constanța, 2003, constituie un element de bază extrem de important pentru cercetările ce vizează minoritatea germană dobrogeană. Fundamentată pe o lucrare mai minuțioasă, *Die Deutschen in der Dobrudscha, zugleich ein Beitrag zur Geschichte der deutschen Wanderungen in Osteuropa*, publicată de Paul Traeger la Stuttgart în 1922, cartea prezintă întreaga perioadă de aproximativ 100 de ani de ședere a germanilor în Dobrogea. Sunt relatate și exemplificate aspecte variate ale imigrării germanilor în Dobrogea și ale vieții acestora aici: tradițiile aduse cu ei și păstrate în noile condiții de viață odată cu religia, învățământul, precum și dezvoltarea economică și socială a localităților prin contribuția nemijlocită a germanilor în perioada 1901-1940.

După cum aminteam, mult mai minuțioasă este lucrarea lui Paul Traeger, *Die Deutschen in der Dobrudscha, zugleich ein Beitrag zur Geschichte der deutschen Wanderungen in Osteuropa*, „Germanii din Dobrogea, totodată o contribuție la istoria migrației germane către

Europa de Est”. Reeditată în 1982 de către Herbert Hahn, cartea, pe parcursul a 15 capitole laborioase, vorbește despre Dobrogea și locuitorii ei, contextul imigrării germanilor în Dobrogea în trei perioade distincte și întemeierea de colonii, îndeletnicirile lor tradiționale, administrația, religia, sistemul de învățământ al germanilor, precum și obiceiurile, viața spirituală, cântecele populare și păstrarea limbii și a identității naționale.

Astfel, structura materialului antroponimic dintr-o zonă geografică evidențiază faptul că, deși accentul cade în principal pe componenta lingvistică, cercetătorii trebuie să aibă mereu în vedere și elementele istorice, geografice, sociologice și etnografice, care îi ajută, după cum arată și Liliana Lazia, „să distingă trăsăturile caracteristice obiectelor denuminate, precum și tradițiile legate de denumirea lor. Structura antroponimiei dobrogene se impune a fi realizată în cadrul și între reperele antroponimiei românești, ca o necesitate obiectivă și ca o contribuție ce poate intra în evaluarea generală a rezultatelor cercetării onomastice din regiunile istorice ale României.” (Lazia - *Antroponimie*, p. 79)

Fără a ne raporta strict la izvoarele istorice, reprezentate cu precădere în cazul cercetării antroponimice prin documente scrise, putem fi ușori induși în eroare, considerând etimologia unui nume ca fiind plauzibilă și constatând ulterior că ne-am înșelat. La fel, cercetările pot denota faptul că o etimologie pe care am exclus-o inițial se dovedește a fi cea corectă. De aceea trebuie să căutăm cu precădere forma inițială a numelor sau, în lipsa acesteia, cel puțin una intermediară ce ar prezenta indicii clare referitoare la forma originală a acestora. Numele de familie cu elemente germane din onomastica dobrogeană s-au format fie prin derivare, din prenume masculine cu prefixe sau sufixe românești sau slavone, respectiv din cuvinte comune, derivate, de asemenea, cu ajutorul prefixelor sau sufixelor, fie prin compunere. „Componentele germană și slavonă constituie o dovadă incontestabilă a substratului și influențelor acestor limbi asupra antroponimelor și devenirii lor de-a lungul timpului.” (Sîrbu – *Elemente*, pp. 104-105):

ARTAMANOV < numele de familie german *Hartmann* și sufixul slav -ov

BACHMAN cf. numele de familie german *Bachmann* (<*Bach* „pârâu, gârlă” și *Mann* „om, bărbat”)

CÎRLOVA < prenumele masculin *Carol* (< prenumele masculin german *Karl*) și sufixul slav -ova

CRAFTOV < numele de familie german *Craft* (< numele de familie german *Kraft*) și sufixul slav -ov

FELDMAN < numele de familie german *Feldmann* (<*Feld* „câmp” și *Mann* „om, bărbat”) sau germanul *Feldmann* (rar) „țăran, plugar”

GELBERG < numele de familie german *Gelberg* (<*gelb* „galben” și *Berg* „munte”)

IAGĂRU < numele de familie *Iagăr* < numele de familie german *Jäger* și sufixul -u (<-ul)

PETERMANN < numele de familie german *Petermann* (< prenumele masculin *Peter* și *Mann* „om, bărbat”)

ROSENBLAT < numele de familie german *Rosenblatt* (<*Rose* „trandafir” și *Blatt* „frunză”)

Interesul pentru numele de persoană este foarte vechi, justificat fiind și de trăsăturile și valorile aparte ale antroponimelor în raport cu restul lexicului unei limbi. Onomastica, împreună cu subdomeniile sale, antroponimia și toponimia, s-a constituit ca ramură a lingvisticii abia în secolul al XIX-lea și a luat amploare în secolul trecut, când personalități de seamă din domeniul lingvisticii s-au aplecat și asupra studiului acestui segment al limbii. De atunci și până în prezent, s-au scris numeroase lucrări în domeniul onomasticii.

Cea mai valoroasă resursă pentru realizarea cercetărilor privind elementele germane din onomastica dobrogeană este cartea *Onomasticon dobrogean. Nume de familie* de Mile Tomici și

Persida Andronache, publicată la Editura Stephanus, București, în 2005. *Onomasticonul* este, după cum arată autorii, „prima lucrare de acest fel elaborată în România” (Tomici; Andronache - *Onomasticon*, p. 8), fiind, din acest punct de vedere un adevărat act de pionierat. Cuprinzând peste 49.417 cuvinte (forme de bază și variante fonetice, morfologice, lexicale și regionale ale numelor de familie din județele Constanța și Tulcea), lucrarea prezintă nu numai soluții etimologice ale numelor de familie înregistrate în Dobrogea în perioada 1991-2002, ci și o statistică a frecvenței folosirii acestora, atât pe plan regional, cât și, pentru cele mai frecvente 50 de nume de familie, pe plan național. Tratatând din punct de vedere etimologic un material antroponimic de mare amploare, autorii, spre deosebire de alți cercetători, nu proclamă soluțiile lor ca fiind unic valabilă, ci arată de la început că „raționamentele [de la care au pornit] la explicarea unui nume nu pot, și nici nu trebuie să fie, considerate soluții unice sau definitive [...], ci doar propuneri de soluții etimologice.” (Tomici; Andronache - *Onomasticon*, p. 8)

Una dintre cele mai însemnate lucrări pentru cercetarea antroponimiei este *Nume de persoane* de acad. Al. Graur, publicată în 1965 la Editura Științifică, București. Pe lângă prezentarea generală a antroponimiei, ca știință, sunt descrise și analizate atât sistemul onomastic autohton, cât și cele diferite de al nostru, fiecare cu particularitățile sale. În plus, acad. Al. Graur trece în revistă istoria numelor în limbile indo-europene vechi, trecând prin epoca feudală și ajungând până în prezent, tratând numele de persoană sub diverse aspecte lingvistice. Mai mult, există și un capitol dedicat ortografiei și ortoepiei numelor proprii.

În ceea ce privește onomastica germană, una dintre primele lucrări ce trebuie menționate este cea a lui Felix Solmsen, *Indogermanische Eigennamen als Spiegel der Kulturgeschichte* „Numele proprii indo-germane ca oglindire a culturii și civilizației”, apărută la începutul secolului al XX-lea, în 1922, la Heidelberg. Este o lucrare valoroasă, similară *Numelor de persoană* de acad. Al. Graur, în sensul că autorul realizează o analiză vastă a numelor de persoane, ocupându-se atât de prenume și nume de familie, cât și de supranume, și explicând nu numai etimologia acestora, ci și devenirea antroponimelor în context istoric. Ca și Al. Graur ulterior, Felix Solmsen se ocupă nu numai de numele germane, ci și de împrumuturile din onomastica germană. În plus, lucrarea oferă indicații bibliografice prețioase în studiul onomasticii germane. În acest sens, amintim câteva lucrări de onomastică germană, ce reflectă preocupările cercetătorilor germani în această direcție încă de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea:

Andresen, K. G. - *Die altdeutschen Personennamen in ihrer Entwicklung und Erscheinung als heutige Geschlechtsnamen*, 2. Aufl., Mainz, 1876.

Bähnisch, A. - *Die deutschen Personennamen*, 3. Aufl., Leipzig, 1920.

Förstmann- *Altdeutsches Namenbuch*, 1. Band: *Personennamen*, 2. Aufl., Bonn, 1900.

Heintze, Alb. - *Die deutschen Familiennamen, geschichtlich, geographisch, sprachlich*, Halle, 1882, 4. Aufl. von Cascorbi, 1914.

Kleinpaul, Rudolf- *Die deutschen Personennamen. Ihre Entstehung und Bedeutung*, Berlin und Leipzig, 1909.

Schröder, Edward - *Deutsche Namenkunde*, Göttingen, 1938.

Stark, Fr. - *Kosenamen der Germanen*, Wien, 1868.

De egală importanță pentru onomastica germană este și lucrarea lui Wolfgang Fleischer, renumit cercetător, *Die deutschen Personennamen*, publicată la Berlin, Akademie-Verlag, în 1964. Autorul tratează deopotrivă prenumele și numele de familie germane, indicând originea acestora și relațiile ce se stabilesc între diversele categorii de nume și câmpuri onomastice, fără a scăpa, însă, din vedere, concurențele lingvistice sau răspândirea geografică a antroponimelor, fie

ele provenite din apelative, fie din nume de persoane străine. De asemenea, păstrând legătura cu istoria societății, autorul arată, bazându-se pe statistici, evoluția numelor de familie provenite din nume de meserii, începând cu secolul al XII-lea și până în secolul al XVI-lea, odată cu dezvoltarea burgheziei. Indicele de nume cuprinzător și o bibliografie pe măsură măresc valoarea practică a lucrării.

Deși de mai mică amploare decât lucrările prezentate mai sus, însă de real folos pentru cercetările autoarei, s-au dovedit a fi numeroase studii sau articole atât de onomastică, cât și de lexicologie și dialectologie, publicate în diverse reviste de specialitate. Nefiind materiale de anvergură, ne vom rezuma doar la trecerea în revistă a câtorva dintre titlurile respectivelor studii și articole:

Jumugă, Margareta-Sigrid - *Rumänische Einflüsse in der deutschen Siedlungsmundarten und in der deutschen Umgangssprache der Bukowina*, în: Corbea - *Interferențe*.

Mărgărit, I. - *Raporturi între limba română și limbile învecinate, la nivel dialectal*, în: *Rusu-Tratat*

Roceric, Alexandra - *Elemente germane în limba română (pe baza ALR)*, în: *Fonetică și Dialectologie*, III, 1961.

Tempeanu, Virgil - *Introducere în dialectologia germană. Cu probe din cele trei grupe dialectale*, Editura Tiparul Românesc, București, 1943.

În concluzie, se observă că numele de persoană alcătuiesc un inventar mai deschis împrumuturilor și inovațiilor, deci mai mobil, decât limba, a cărei structură rămâne stabilă. Intenția autoarei este de a găsi răspunsuri documentate și științifice la întrebările despre originea și devenirea antroponimelor dobrogene sub influența germană. Tema de față ține de realitatea noastră imediată, de aspirația firească a fiecărui om de a-și cunoaște mai îndeaproape rădăcinile, fie ele doar lingvistice. Fiecare nume este, de fapt, o micromonografie lingvistică, o oglindă a punctului de pornire și a relațiilor antroponimului cu dinamica civilizației și cu formele de evoluție modernă a vieții culturale și sociale.

BIBLIOGRAPHY

Corbea, A.; Nicolae, O. (editori) - *Interferențe culturale româno-germane*, Iași, 1988.

Ciorbea, Valentin (coordonator) - *Germanii dobrogeni: istorie și civilizație*, Constanța, Editura Muntenia, 2006.

Constantinescu, N. A. - *Dicționar onomastic român*, București, Editura Academiei Române, 1963.

Fleischer, Wolfgang - *Die deutschen Personennamen*, Berlin, Akademie-Verlag, 1964.

Graur, Al. - *Nume de persoane*, București, Editura Științifică, 1965.

Hahn, Herbert (editor): Träger, Paul - *Die Deutschen in der Dobrudscha (Germanii din Dobrogea)*, Bader Druck GmbH, Göppingen, 1982.

Ionescu, Christian - *Mică enciclopedie onomastică*, București, Editura Enciclopedică Română, 1975.

Lazia, Liliana - *Antroponimie dobrogeană: considerații diacronice*, Constanța, Editura Muntenia, 2003.

Lazia, Liliana - *Nume de persoane din Dobrogea, dicționar invers*, Constanța, Ex Ponto, 2004.

Mihalcea, Al.; Moise, Marian- *Un episod important din istoria Dobrogei: venirea coloniștilor germani*: Ciorbea- *Germanii dobrogeni*.

- Mîndrescu, Simeon, C. - *Influența culturalei gemane asupra noastră. Influența germană asupra limbei române*, Iași, tip. Dacia, 1904.
- Rusu, Valeriu(coordonator)-*Tratat de dialectologie românească*, Craiova, Editura „Scrisul românesc”, 1984.
- Sîrbu, Anca - *Elemente germane în onomastica dobrogeană*, Constanța, Editura Nautica, 2017.
- Solmsen, Felix- *Indogermanische Eigennamen als Spiegel der Kulturgeschichte*, Heidelberg, 1922.
- Stinghe, Horia - *Despre germanii din Dobrogea*, Constanța, 2003.
- Toma, C. - *Contribuția etnicilor germani la dezvoltarea Dobrogei*, în: Ciorbea- *Germanii dobrogeni*.
- Tomescu, Domnița - *Gramatica numelor proprii în limba română*, București, Editura All, 1998.
- Tomici, Mile; Andronache, Persida- *Onomasticon dobrogean. Nume de familie*, București, Editura Stephanus, 2005.
- Traeger, Paul - *Die Deutschen aus der Dobrudscha, zugleich ein Beitrag zur Geschichte der deutschen Wanderungen in Osteuropa*, Stuttgart, 1922.